Työtaistelutilasto
2012

Elinkeinoelämän keskusliitto

Työtaistelutilasto
2012

Sisältö

Esipuhe 3

EK:n jäsenyrityksissä 91 työtaistelua vuonna 2012 4

Lähes kaikki lakot laittomia 5

Työtaisteluita eniten teollisuudessa 6

Työtaistelujen syynä sopeuttamistoimet 7

Työtaisteluista aiheutuvat vahingot merkittäviä 8

Suomi on lakkoherkkä maa 9

Suomessa enemmän laittomia lakkoja kuin kilpailijamaissa 11

Esipuhe

Suomen taloudellinen tilanne ja talouden näkymät ovat heikentyneet huomattavasti viimeisen vuoden aikana. Suomi on menettänyt markkinaosuuksia suhteessa kilpailijoihinsa ja suomalaisten yritysten kilpailukyky on heikentynyt. Investoinnit Suomeen ovat vähentyneet ja niitä siirretään usein muihin maihin.

Suomalaiset yritykset on saatava takaisin menestyksen uralle. Yritysten kilpailukyky on saatava jälleen nousuun. Samalla Suomi on myös saatava houkuttelevaksi kohteeksi investoinneille.

Luotettavat ja ennakoitavat työmarkkinat ovat perusedellytys turvallisille investoinneille. Työrauhahäiriöt eivät kuulu vakaasti toimivaan työmarkkinajärjestelmään.

Elinkeinoelämän keskusliiton keskeisiä tavoitteita on edistää työmarkkinoiden vakautta ja työrauhaa. EK on vaatinut useiden vuosien ajan, että työrauhalainsäädäntöä on uudistettava niin, että se vastaa paremmin yritysten tämän päivän tarpeita ja takaa aidosti työpaikkojen työrauhan.

Elinkeinoelämän Keskusliitto seuraa aktiivisesti työrauhatilannetta sekä tilastoi jäsenyritystensä ilmoittamat työtaistelut ja niiden syyt vuosittain työtaistelutilastoonsa. EK:n työtaistelutilasto toimii aineistona maan virralliselle työtaistelutilastolle, jonka laatii Tilastokeskus.

Tämä julkaisu sisältää tietoja vuonna 2012 toteutuneista työtaisteluista EK:n jäsenyrityksissä. Julkaisussa on myös tietoja työtaistelujen kehityksestä Suomessa viime vuosikymmeninä sekä kansainvälisiä vertailutietoja.

Helsingissä helmikuussa 2013

Elinkeinoelämän keskusliitto EK
Työmarkkinat

EK:n jäsenyrityksissä 91 työtaistelua vuonna 2012

EK:n jäsenyrityksissä toimeenpantiin vuonna 2012 yhteensä 91 työtaistelua. Niissä menetettiin yli 17 200 työpäivää. Työtaisteluihin osallistui lähes 15 000 työntekijää.

Suurin osa työtaisteluista oli lakkoja. Niitä oli kaikista työtaistelutoimenpiteistä 86 prosenttia. Muut työtaistelutoimenpiteet olivat pääosin ylityökieltoja, saartoja ja lakonuhkia.

Kaikki tilastoidut työtaistelut olivat työntekijöiden järjestämiä.

Työtaistelut jakautuivat melko tasaisesti koko vuodelle. Loppuvuonna työtaisteluja oli kuitenkin hieman enemmän kuin alkuvuonna.

Kaiken kaikkiaan työtaisteluja oli vuonna 2012 selvästi vähemmän kuin edellisenä vuonna. Tämä johtui ennen kaikkea siitä, että suurimmalla osalla aloja työehtosopimukset olivat voimassa.

Työtaistelut EK:n jäsenyrityksissä vuosina 2011 ja 2012

	Työtaisteluiden lukumäärä		Osallistuneet henkilöt		Menetetyt työpäivät	
Vuosineljännes	2011	**2012**	2011	**2012**	2011	**2012**
1.	60	**17**	11 816	**1 759**	18 277	**2 129**
2.	62	**25**	14 067	**4 150**	57 636	**5 520**
3.	16	**19**	7 573	**4 205**	5 275	**4 940**
4.	49	**30**	25 372	**4 853**	46 431	**4 665**
Koko vuosi	187	**91**	58 828	**14 967**	127 619	**17 254**

Lähde: Elinkeinoelämän keskusliitto

Mitä ovat työtaistelut?

Työtaistelulla tarkoitetaan työn väliaikaista tahallista keskeyttämistä, työstä kieltäytymistä, sen hidastamista tai muuta painostuskeinoa jonkin päämäärän saavuttamiseksi joko työntekijäpuolen tai työnantajapuolen taholta. Jotta kyse on työtaistelusta, on toimenpiteen oltava luonteeltaan joukkotoimenpide.

EK:n työtaistelutilaston sisältämät työtaistelut jaotellaan seuraaviin ryhmiin:

- **Lakko,** jolla tarkoitetaan työstä kieltäytymistä.
- **Saarto,** jolla tarkoitetaan työntekijöiden pidättäytymistä työsopimusten solmimisesta määrätyn työnantajan kanssa.
- **Jarrutus,** joka on työn tarkoituksellista hidastamista tai sen häiritsemistä.
- **Ylityökielto,** jossa noudatetaan vain säännöllistä työaikaa ja kieltäydytään kollektiivisesti yli- tai lisätyön tekemisestä.
- **Boikotti,** jolla tarkoitetaan työntekijöiden kieltäytymistä käyttää työssään esimerkiksi määrätyn alihankkijan tai toisen yrityksen toimittamia tarvikkeita tai palveluja. Boikotista on kysymys myös silloin, kun työntekijät julistavat jonkin yrityksen tuotteet tai palvelut ostokieltoon.
- **Työsulku,** joka on työnantajan toimeenpanema este työnteolle. Sulkua edeltää yleensä työntekijöiden toimeenpanema työtaistelu.

Myös **uhkaus** toimeenpanna työtaistelu tai kieltäytyminen yhteistoiminnasta voi muodostaa työtaistelutoimenpiteen.

Lähes kaikki lakot laittomia

Ilmoitetuista 91 työtaisteluista 78 oli lakkoja. Lakoista kaikki - yhtä lukuun ottamatta - olivat laittomia. Toimeenpannuista lakoista oli siten peräti 99 prosenttia laittomia.

Laittomien lakkojen osuus kaikista lakoista on 2000-luvulla vaihdellut 80 ja 100 prosentin välillä. Vuonna 2012 laittomia lakkoja toimeenpantiin suhteessa enemmän kuin viime vuosina. Syynä tähän on muun muassa se, että muina vuosina osa toimeenpannuista työtaisteluista on liittynyt käytäviin työehtosopimusneuvotteluihin tilanteissa, kun työehtosopimukset eivät enää ole olleet voimassa.

Työtaistelut ovat laittomia silloin, kun työtaistelu kohdistuu voimassa olevaan työehtosopimukseen tai kun työtaistelun osalta ei noudateta työriitalain edellyttämää ennakkoilmoitusaikaa.

Lakkojen määrä EK:n aloilla ja niiden laillisuus yritysten ilmoituksen mukaan

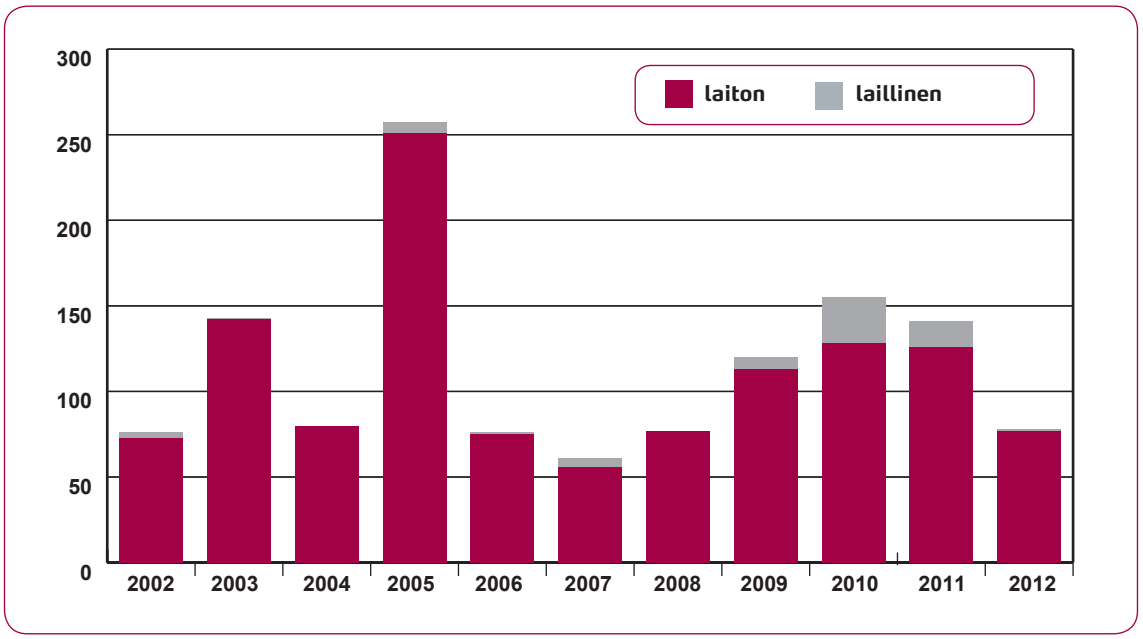

Lähde: Elinkeinoelämän keskusliitto

Työtaisteluita eniten teollisuudessa

Työtaisteluista suurin osa - 76 prosenttia - toimeenpantiin teollisuuden yrityksissä. Kuljetuksen ja liikenteen osuus työtaisteluista oli 16 prosenttia ja muiden palvelujen 7 prosenttia.

Työtaisteluissa menetetyistä työtunneista 70 prosenttia menetettiin teollisuudessa. Työtaisteluihin osallistuneista työntekijöistä 70 prosenttia työskenteli niin ikään teollisuuden piirissä. Kuljetuksen ja liikenteen aloilla työtaisteluissa menetettyjen työtuntien osuus oli 27 prosenttia, kun taas työtaisteluihin osallistuneiden työntekijöiden suhteellinen osuus oli 23 prosenttia. Muilla palvelualoilla työtaisteluissa menetettyjen työtuntien ja osallistuneiden henkilöiden osuus oli selvästi vähäisempi.

Työtaistelut painottuivat tietyille aloille teollisuudessa. Isoimmat työtaistelut toimeenpantiin pääosin suurissa vientialojen yrityksissä. Ahtausalalla järjestettiin suhteessa enemmän työtaisteluja kuin muutoin kuljetus- ja liikennealoilla.

Työtaistelut EK:n jäsenyrityksissä päätoimialoittain vuonna 2012

Toimiala	Työtaistelut		Osallistuneet henkilöt		Menetetyt työtunnit	
	Lukumäärä	Osuus	Lukumäärä	Osuus	Lukumäärä	Osuus
Teollisuus	69	76 %	10 458	70 %	96 251	70 %
Rakentaminen	1	1 %	100	1 %	2 400	2 %
Kuljetus ja liikenne	15	16 %	3 441	23 %	37 719	27 %
Palvelut	6	7 %	968	6 %	1661	1 %
Yhteensä	91	100 %	14 967	100 %	138 031	100 %

Lähde: Elinkeinoelämän keskusliitto

Työtaistelujen syynä sopeuttamistoimet

Vuonna 2012 yleisin syy työtaisteluille olivat yritysten sopeuttamistoimet. Joka toisen työtaistelun syyksi ilmoitettiin työvoiman vähennys tai sen uhka.

Toiseksi yleisimmäksi syyksi ilmoitettiin yrityksen muut sisäiset syyt. Tällaisiksi syiksi ilmoitettiin esimerkiksi työnantajan harjoittamaan henkilöstöpolitiikkaan liittyviä syitä ja päätöksiä.

Työnjohdolliseen menettelyyn ja työn järjestelyihin liittyvät erimielisyydet sekä palkkavaatimukset sekä palkkaerimielisyydet olivat kolmanneksi yleisin syy työtaisteluun ryhtymiselle.

Työehtosopimuksista johtuvia työtaisteluja oli viime vuonna poikkeuksellisen vähän. Tämä johtui siitä, että useimmilla aloilla työehtosopimukset olivat voimassa eikä työehtosopimusneuvotteluja käyty.

Suurimpien työtaistelujen syyt vaihtelivat huomattavasti. Koko yritystä koskevan työtaistelun syyksi saatettiin ilmoittaa esimerkiksi yksittäinen työnantajan päätäntävaltaan kuuluva ratkaisu tai työnantajan tekemät linjanvedot. Työtaistelun laajuus ei useinkaan ollut suhteessa ilmoitettuun työtaistelun syyhyn nähden.

Työtaisteluiden lukumäärä EK:n jäsenyrityksissä ilmoitetun syyn mukaan 2012

Työtaistelujen syy	Työtaistelujen lukumäärä	Osuus
Palkkavaatimus tai muu palkkaerimielisyys	11	12 %
Työvoiman vähennys tai sen uhka	45	49 %
Työnjohdollinen menettely, työn järjestelyt	11	12 %
Työolosuhteet, työsuojelu	1	1 %
Muu sisäinen syy	12	13 %
Alan työehtosopimus	4	4 %
Tukitoimenpide	2	2 %
Muu ulkopuolinen syy	2	2 %
Syytä ei ilmoitettu/ei tiedossa	3	3 %
Yhteensä	**91**	**100 %**

Lähde: Elinkeinoelämän keskusliitto

Työtaisteluista aiheutuvat vahingot merkittäviä

Perinteisesti työtaisteluista aiheutuvia menetyksiä on arvioitu työtaisteluista aiheutuvina työpäivämenetyksinä. Vuonna 2012 yritykset menettivät runsaat 17 000 työpäivää työtaisteluiden takia. Työtaisteluissa menetettyjen työpäivien määrä oli vuonna 2012 selvästi vähemmän kuin vuonna 2011.

EK:n työtaistelutilastossa arvioidaan myös työtaisteluista aiheutuneita taloudellisten menetysten kokonaismäärää. Yritysten arviot työtaisteluista aiheutuneista menetyksistä vaihtelevat muutamasta tuhannesta useisiin satoihin tuhansiin euroihin työtaistelua kohden.

Työtaistelutilastossa on selvitetty lisäksi, millaisia vahinkoja ja seurauksia työtaisteluista jäsenyrityksille on aiheutunut. Useissa yrityksissä työtaisteluiden takia on jouduttu uusiin työjärjestelyihin kuten tehtävien ja työvuorojen uudelleen järjestämiseen sekä jakamaan tehtäviä uudelleen. Useissa tapauksissa työtaistelujen takia on myös peruuntunut kauppoja ja tilauksia.

Työtaisteluiden vahingolliset seuraukset vaikuttivat yrityksissä muutamasta viikosta jopa yli vuoteen saakka. Tulojen menetyksiä ja muita kielteisiä seurauksia aiheutui yritysten yhteistyökumppaneille, asiakkaille ja muille sidosryhmille sekä joissain tapauksissa jopa koko yhteiskunnalle. Useat työnantajat kokivat, että työtaistelutoimenpiteillä on ollut negatiivistä vaikutusta yrityksen imagolle.

EK:n työtaistelutilastossa on selvitetty myös sitä, millaisiin ratkaisuihin tai lopputuloksiin työtaistelut ovat päättyneet. Valtaosassa työtaisteluita työnantaja ei ole suostunut työtaistelun yhteydessä esitettyihin vaatimuksiin. Vain muutamissa tapauksissa työnantaja ilmoitti taipuneensa vastapuolen vaatimuksiin tai lopputulos oli katsottavissa kompromissiksi.

Työtaistelujen määrä ja työaikamenetykset EK:n jäsenyrityksissä

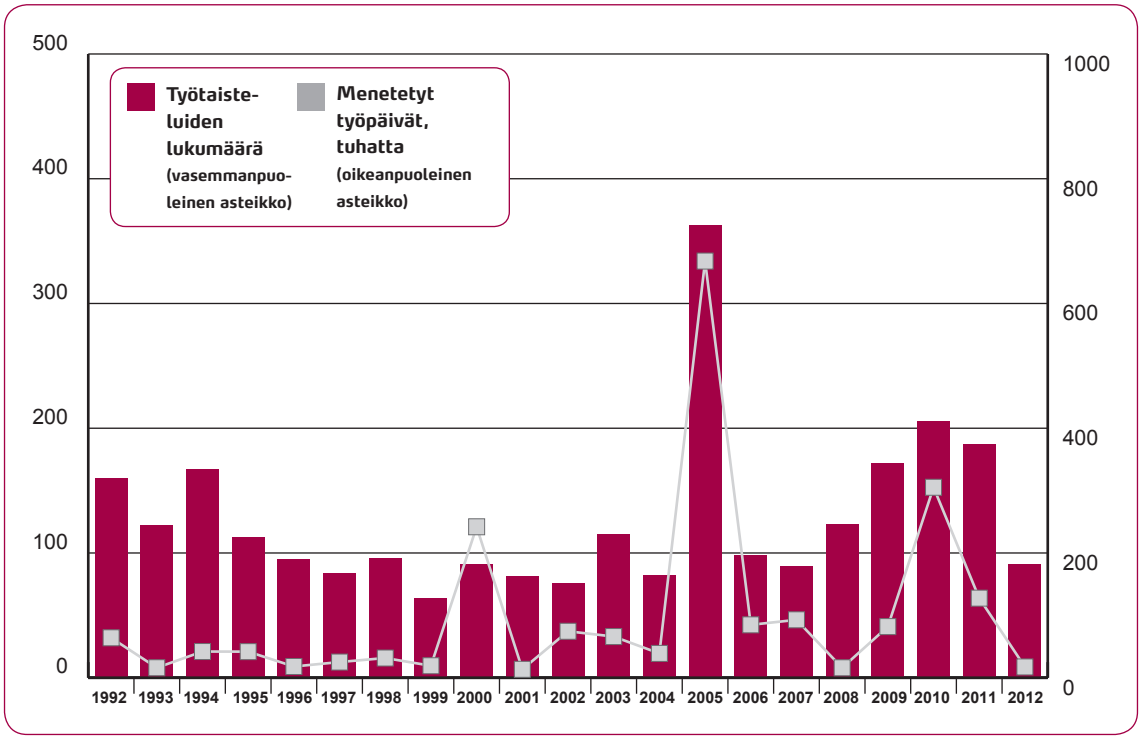

Suomi on lakkoherkkä maa

Suomi on kansainvälisesti verrattuna varsin lakkoherkkä maa. EU:n tilastoviraston Eurostatin mukaan Suomessa menetettiin työtaisteluissa vuosina 2000–2008 kuudenneksi eniten työpäiviä suhteutettuna palkansaajien määrään[1]. Vertailussa mukana olleista maista vain Espanjassa, Ranskassa, Tanskassa, Italiassa ja Belgiassa menetettiin työpäiviä enemmän kuin Suomessa.

EU-maista on työtaisteluissa menetetty vähiten työpäiviä Slovakiassa. Myös esimerkiksi Saksassa ja Ruotsissa työtaisteluita ja lakkoja on suhteessa huomattavasti vähemmän kuin Suomessa.

Suomen tavoin myös niin Saksan kuin Ruotsin lainsäädännön mukaan työehtosopimusten ollessa voimassa vallitsee työrauha, ja työtaistelut ovat lähtökohtaisesti kiellettyjä. Kuitenkin Saksassa ja Ruotsissa lain edellyttämä työrauha toteutuu paremmin kuin Suomessa.

Kansainvälisten työtaisteluvertailujen osalta on huomattava, että vertailutiedoissa ovat mukana sekä yksityisen että julkisen sektorin työtaistelut. Esimerkiksi Tanskassa oli vuonna 2008 mittavia julkisen sektorin työtaisteluita, jotka vaikuttavat Tanskan sijoittautumiseen työtaisteluvertailuissa. Suomessa julkisen sektorin osuus työtaisteluista ei ole ollut viime vuosina samalla tavoin merkittävä kuin yksityisen sektorin.

Menetetyt työpäivät tuhatta työllistä kohti keskimäärin 2000–2008

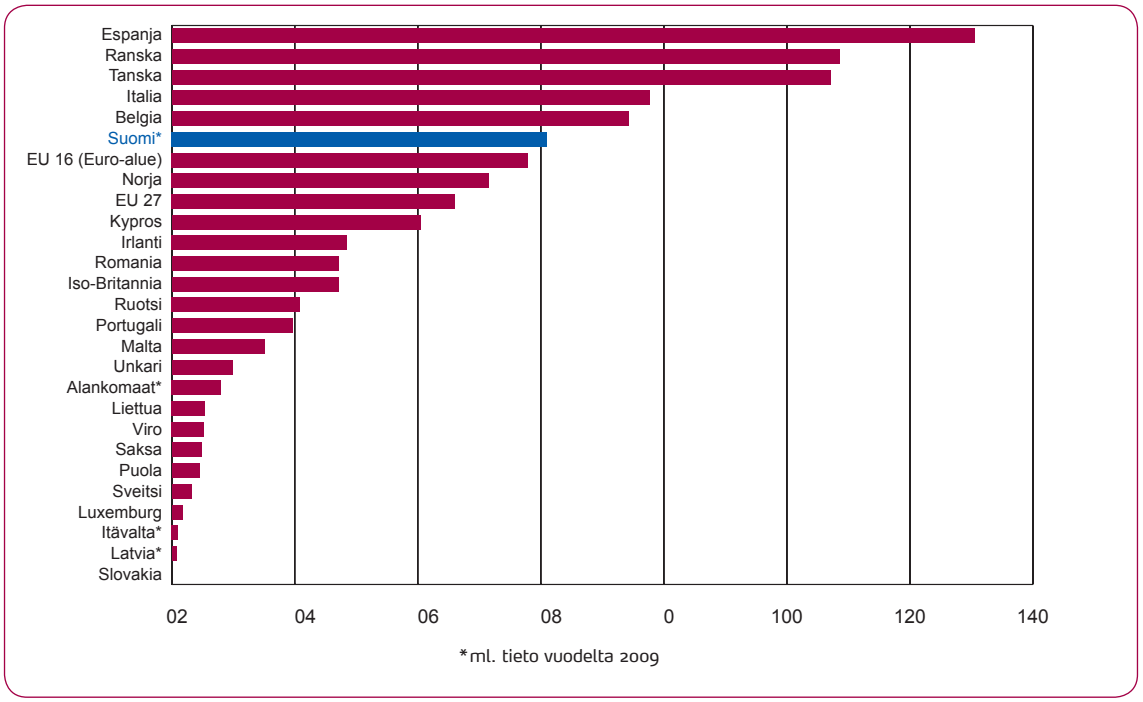

Lähde: Eurostat

[1] Työtaisteluita on perusteltua tarkastella pitemmällä aikavälillä kuin vain yhtenä vuotena, jotta esimerkiksi yksittäiset laajat työtaistelut eivät vaikuttaisi liikaa vertailuun.

Esimerkkejä työtaistelujen yhteismääristä 2000-2008

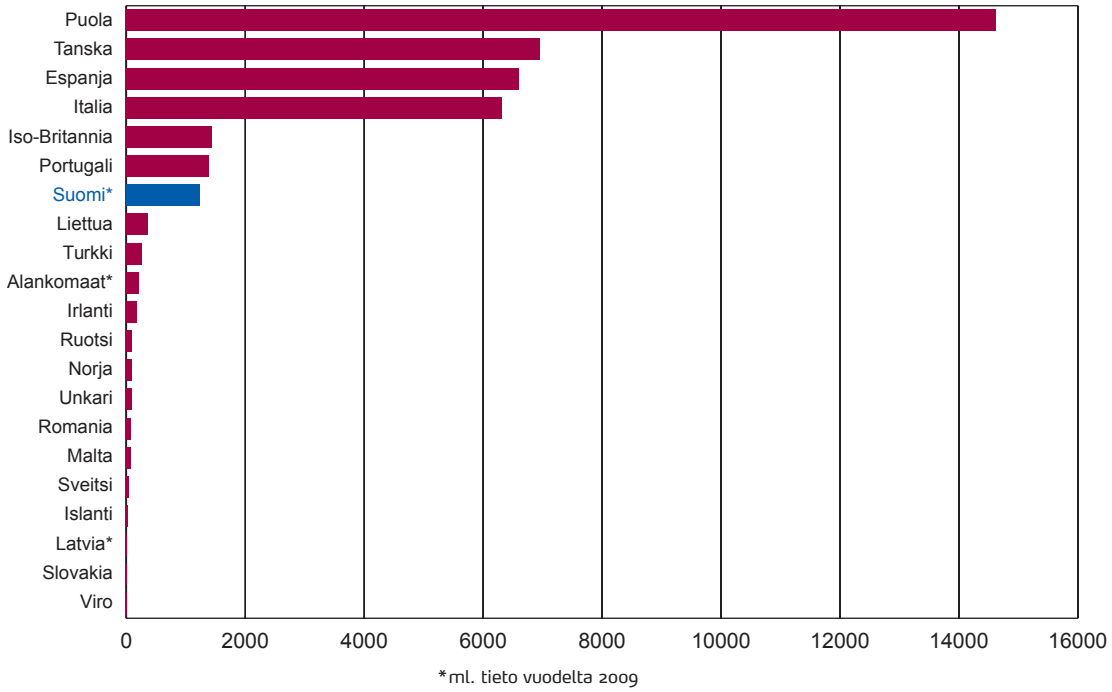

Esimerkkejä eri Euroopan maiden työtaistelujen yhteismääristä vuosina 2000-2008. Luvut eivät ole suhteutettu maiden kokoon nähden.

Lähde: Eurostat

Suomessa enemmän laittomia lakkoja kuin kilpailijamaissa

Suomessa laittomien lakkojen osuus on pysynyt jatkuvasti poikkeuksellisen korkeana. Tämä erottuu myös kansainvälisessä vertailussa.

Esimerkiksi Ruotsissa ei ole ollut viimeisten kolmen vuoden aikana lainkaan laittomia lakkoja. Laittomien lakkojen määrä väheni Ruotsissa merkittävästi 1990-luvun alussa. Silloin muutettiin lainsäädäntöä, jonka perusteella myös yksittäinen työntekijä voi joutua vahingonkorvausvastuuseen, jos hän ryhtyy laittomaan lakkoon.

Myös esimerkiksi Saksassa laittomia lakkoja on suhteellisesti hyvin vähän.

Lakkojen lukumäärä Ruotsissa

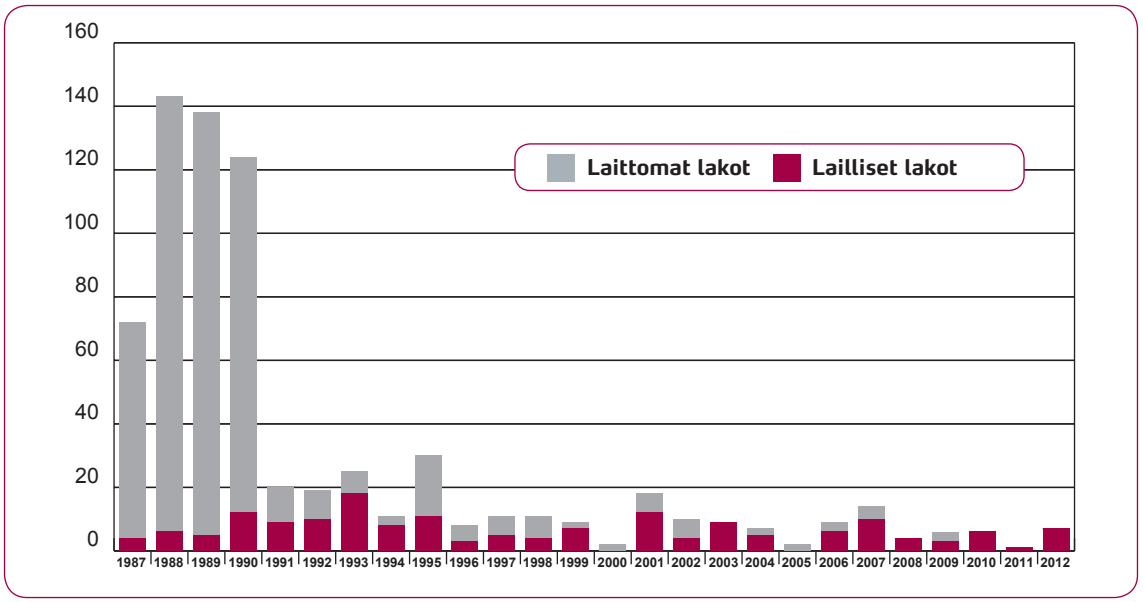

Lähde: Medlingsinstitutet

Laittomien lakkojen lukumäärä Suomessa ja Ruotsissa

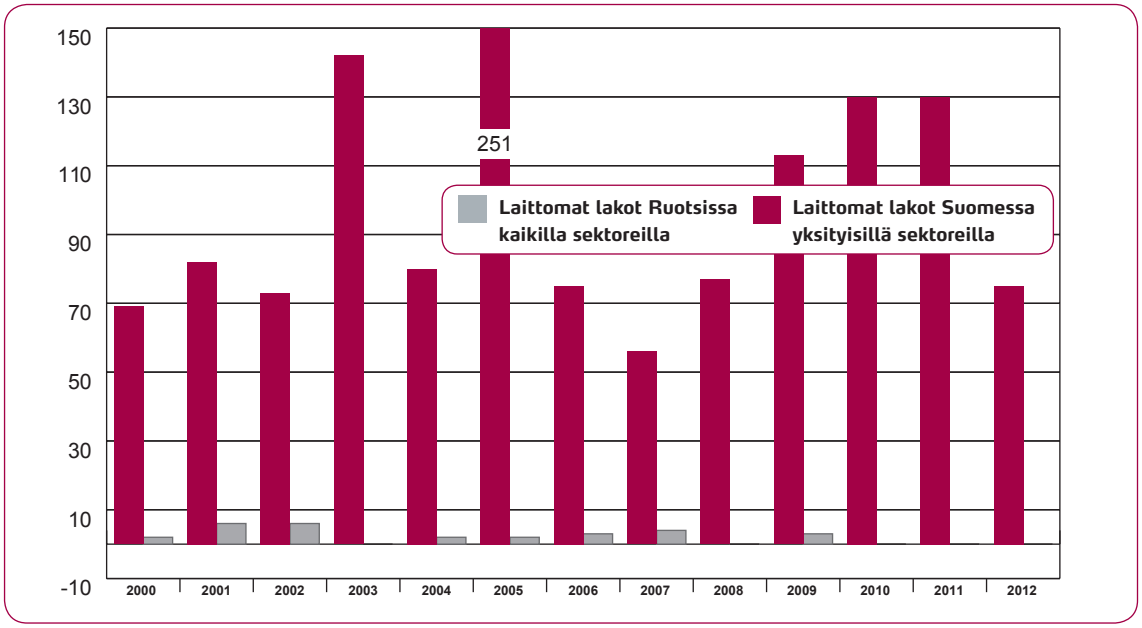

Lähde: Medlingsinstitutet ja EK

Työehtosopimuksella sovitaan työrauhasta

Työehtosopimus on työmarkkinajärjestöille tärkeä keino ohjata työsuhteiden sisältöä ja sopia samalla työrauhasta.

Jos työehtosopimusten tulkintaa koskevia erimielisyyksiä ei pystytä sopimaan työehtosopimusten mukaisessa neuvottelumenettelyssä, työtuomioistuin ratkaisee oikeusriidat haastehakemuksen perusteella.

Työmarkkinatoiminta edellyttää toimivaa työmarkkinamekanismia ja työrauhavelvollisuuden noudattamista.

Verkottuneessa taloudessa työrauhahäiriöt aiheuttavat yleensä mittavia vahinkoja myös ulkopuolisille. Näitä ovat muut yritykset ja niiden työntekijät, yritysten asiakkaat sekä suuri yleisö, joilla ei ole mitään mahdollisuuksia vaikuttaa itse kiistaan.

EK:n työtaistelutilasto

Elinkeinoelämän keskusliitto ja sen edeltäjäjärjestöt ovat keränneet tietoja työtaisteluista 1970-luvun alusta lähtien. EK:hon ja sen jäsenliittoihin järjestäytyneillä työnantajilla on ollut vuodesta 1971 alkaen jäsenyyteensä perustuva velvollisuus ilmoittaa työtaisteluista työnantajaliitoilleen. Nämä ovat puolestaan toimittaneet tiedot EK:lle.

EK:n työtaistelutilasto toimii myös Tilastokeskuksen laatimana virallisena työtaistelutilastona yksityisen sektorin osalta.

EK:n työtaistelutilaston piiriin kuuluvat kaikki jäsenyrityksissä toimeenpannut työtaistelut. Sellaisia paikallisia työtaistelutoimia, joista ei aiheudu yrityksille selkeästi menetettyjä työpäiviä, ilmoitetaan tilastoon kuitenkin harvoin. Työtaistelutilasto kattaa siten käytännössä kaikki lakot ja työsulut, mutta ei esimerkiksi kaikkia saartoja tai jarrutuksia. Myös suppeiden lakkojen osalta tilaston kattavuus voi olla jossain määrin puutteellinen. Näin ollen työtaisteluita on todennäköisesti enemmän kuin EK:n työtaistelutilasto kuvaa.

Työtaistelutilaston kattavuuden parantamiseksi ja tietosisällön täydentämiseksi työtaistelutilastointia on uudistettu vuoden 2009 alusta. Uusina tietoina kysytään myös tietoja työtaistelu-uhista sekä työtaistelujen ja työtaistelu-uhkien vaikutuksista.

EK:n työtaistelutilasto ei sisällä järjestäytymättömien työnantajien eikä julkisen sektorin työtaisteluita.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK
PL 30 (Eteläranta 10), 00131 Helsinki
Puhelin 09 420 20
Faksi 09 4202 2299
www.ek.fi

Lisätietoja:
Asiantuntija
Tuija Vehviläinen
Puh. 09 4202 2211
tuija.vehvilainen@ek.fi

Raportti internetissä:
www.ek.fi/julkaisut

Ulkoasu: Arja Nyholm, Jumo Oy

Maaliskuu 2013